

Kelakuan Perbankan Islam dalam Menguruskan Pembiayaan di Malaysia (Islamic Banking Behaviour in Financing Management in Malaysia)

MOHAMMAD TAQI UDDIN MOHAMAD, JONI TAMKIN BORHAN & AHMAD AZAM SULAIMAN@MOHAMAD*

ABSTRAK

Kajian ini menganalisis pengaruh spesifikasi bank, perubahan dasar kewangan dan persekitaran ekonomi ke atas kelakuan bank Islam dalam menawarkan pembiayaan. Perubahan yang berlaku dalam petunjuk di atas lazimnya akan mendorong bank membuat pertimbangan berhubung jumlah pembiayaan yang ditawarkan dengan objektif memaksimumkan keuntungan dan pada masa sama meminimumkan kemungkiran. Kajian ini mengguna pakai kaedah anggaran data panel untuk tempoh 1994-2010 bagi 17 bank Islam di Malaysia. Kajian ini mendapati bahawa corak dan kelakuan bank Islam dalam menawarkan pembiayaan dipengaruhi oleh faktor spesifikasi bank seperti tingkat pembiayaan masa lalu, pendedahan kepada risiko, tingkat saiz dan struktur permodalan. Manakala bagi faktor dasar kewangan pula, kelakuan pembiayaan bank Islam dipengaruhi oleh pelaburan dalam pasaran wang dan sekuriti kerajaan Malaysia. Bagi faktor persekitaran ekonomi, kajian tidak menunjukkan hubungan signifikan dengan kelakuan pembiayaan oleh bank Islam di Malaysia.

Kata kunci: Pembiayaan; perbankan Islam

ABSTRACT

This study analyses the effect of bank specifications, changes in monetary policy and economic environment in Malaysia on Islamic banking behaviour in offering financing. In theory, any change that occurred in the above indications will influence financial authorities, especially bank management, to make modifications in the financing offered by referring to profit maximization objective while at the same time minimizing default. This study employs panel data estimation for the period between 1994-2010 for 17 Islamic banks in Malaysia. This study found that the pattern and behavior of Islamic banking in offering financing is influenced by factors such as level of previous financing, exposure to risk, and size and structure of the capitalization level. In terms of monetary policy factor, the financing behavior of Islamic banking is influenced by investment in Islamic Interbank Money Market (IIMM) and Malaysian government securities. In terms of economic environment, the study showed no significant relationship to the behavior of financing by Malaysian Islamic banking.

Keywords: Financing; Islamic banking

PENGENALAN

Perbankan Islam kini merupakan perantara kewangan paling penting dalam ekonomi Malaysia. Sebagaimana perbankan konvensional, perbankan Islam juga berperanan sebagai platform pelaksanaan dasar kewangan negara melalui mekanisme pembiayaan. Dana untuk pembiayaan ini sebahagian besarnya diperoleh daripada sumber deposit yang kemudiannya disalurkan untuk pelbagai kegiatan seperti pembiayaan dalam pemerolehan aset, pembiayaan projek, pembiayaan perdagangan dan sebagainya. Proses ini dikenali sebagai penciptaan kredit dengan matlamat menjana pendapatan bank dengan didasari oleh pelbagai prinsip Syariah (Naser et al. 1999; Podder & Al Mamun 2004). Pendeposit meletakkan wang mereka di bank di samping menuntut dan menerima pulangan (faedah) daripada bank atas sumbangan modal yang diberikan dan bank seterusnya menyalurkan dana tersebut kepada peminjam. Kadar keuntungan dan perkongsian untung pula

dijadikan panduan dalam penentuan sesuatu keputusan dan volum pembiayaan yang akan ditawarkan (Toutounchian 2009; Takeo 2006). Melalui fungsi ini, keperluan kredit unit ekonomi, sama ada untuk masyarakat Islam mahupun bukan Islam, dapat dipenuhi untuk jangka pendek, sederhana dan juga jangka panjang.

Pembiayaan merupakan periuk nasi mana-mana institusi yang menjalankan fungsi perantara kewangan, termasuk perbankan Islam yang mewakili komposisi terbesar aset berbanding aset lain. Pertumbuhan pembiayaan juga merupakan penyumbang utama kepada pencapaian matlamat bank melalui keperluan kredit sah masyarakat yang mendapatkan perkhidmatan daripada bank Islam (Ismail 2009). “Keperluan kredit sah” bermaksud pembiayaan yang diperlukan bagi suatu tujuan yang menurut undang-undang dan relevan kepada masyarakat amnya. Sebagai contoh, menurut undang-undang negara, pemberian pembiayaan bagi tujuan penyeludupan dadah

dan barang haram tidak termasuk dalam “keperluan kredit sah”. Jika keperluan kredit ini tidak dapat dipenuhi, bank Islam akan berdepan dengan pelbagai bentuk risiko, dan institusi perbankan lain khususnya bank konvensional, syarikat kewangan, institusi kewangan bukan bank dan agensi lain akan mengambil alih peranan perbankan Islam disebabkan kegagalannya memenuhi keperluan kredit masyarakat, terutamanya masyarakat Islam (Ismail 2009).

Peranan perbankan Islam dalam menyediakan kemudahan pembiayaan tidak terhad sebagai peminjam dan pemberi pinjaman semata-mata, malah meliputi pelbagai peranan lain, iaitu sebagai rakan kongsi, sama ada sebagai pemilik modal (sahib al-mal) ataupun pengusaha (mudarib). Dalam hubungan ini, nisbah pembiayaan terhadap deposit pelanggan akan memberikan maklumat penting berhubung keberkesanan fungsi perantara perbankan Islam. Nisbah yang lebih tinggi bererti perbankan Islam adalah lebih efektif dalam melaksanakan fungsi sebagai perantara dan begitu juga sebaliknya. Keberkesanan perbankan Islam dalam melaksanakan fungsi sebagai perantara mempunyai impak penting terhadap pertumbuhan ekonomi melalui peningkatan tingkat output, kestabilan harga, kadar pengangguran yang rendah dan sebagainya. Beberapa kajian peringkat makro mendapati bahawa pembangunan dan peningkatan kecekapan sektor kewangan boleh meningkatkan lagi prestasi ekonomi melalui pengalihan modal secara optimum kepada aktiviti yang memberikan pulangan sosial yang tinggi. Sesetengah kajian yang mendapati bahawa semakin maju pengantara kewangan di sesebuah negara, semakin besar kesan positif terhadap pertumbuhan produktiviti, pertumbuhan ekonomi dan pertumbuhan modal fizikal.

PERTUMBUHAN PEMBIAYAAN PERBANKAN ISLAM

Jadual 1 menunjukkan mobilisasi dana (*fund mobilisation*) perbankan Islam Malaysia secara agregat dalam bentuk pembiayaan menurut jenis. Aliran pembiayaan dalam jadual ini dipecahkan kepada beberapa jenis, iaitu pembiayaan overdraf, pembiayaan penggal (term financing), bil pembiayaan, resit amanah, kredit pusingan dalam mata wang asing, dan yang selebihnya diwakili oleh lain-lain pembiayaan yang turut ditawarkan. Sepanjang lima tahun, iaitu dari tahun 2006-2010, arah aliran pembiayaan oleh bank Islam di Malaysia menunjukkan peningkatan sekitar 11-25 peratus setiap tahun dengan jumlah pembiayaan terkini pada Disember 2010 sebanyak RM162,412.6 juta. Jumlah pembiayaan ini sebahagian besarnya disumbangkan oleh pembiayaan penggal yang merangkumi pembiayaan seperti pajakan (leasing), pembiayaan secara blok, pembiayaan bersindiket, pemfaktoran, pembiayaan peribadi, pembiayaan perumahan dan lain-lain. Manakala jenis pembiayaan yang paling kurang mendapat permintaan pelanggan adalah pembiayaan resit amanah yang hanya mewakili sekitar 0.4 peratus daripada seluruh pembiayaan setiap tahun (Mahmood 1997). Resit amanah ialah dokumen

yang ditandatangani oleh pengimport untuk mengesahkan penerimaan dokumen perkapalan daripada bank yang akan membolehkan pengimport bertindak bagi pihak bank untuk mendapatkan barangan yang diimportnya daripada syarikat perkapalan. Selepas menerima barangan ini, pengimport akan menjualnya dan menggunakan hasil daripada jualan ini untuk membuat pembayaran kepada bank.

Perlu diingat bahawa meskipun kadar pertumbuhan pembiayaan perbankan Islam Malaysia sentiasa menunjukkan prestasi yang amat memberangsangkan sepanjang tempoh 27 tahun beroperasi, pada hakikatnya industri ini juga berhadapan dengan pelbagai bentuk risiko ketakstabilan. Risiko ketakstabilan ini sebahagian besarnya disebabkan oleh perubahan struktur dalaman bank, perubahan dasar kewangan kerajaan dan juga situasi ekonomi semasa. Keterdedahan seperti ini sedikit sebanyak menjejaskan keupayaan perbankan Islam melaksanakan fungsi sebagai perantara dengan berkesan, khususnya dalam menawarkan pembiayaan. Ini boleh dilihat ketika ekonomi dunia mengalami kemelesetan pada 1987 dan 1998 yang menyebabkan jumlah pembiayaan perbankan Islam Malaysia mengalami kemerosotan sekitar 18.36 dan 2.68 peratus. Apabila ini berlaku, bank akan berusaha untuk mengurangkan volum pembiayaan yang secara langsung akan menyebabkan pengurangan keuntungan bank, dan ini akhirnya akan menjejaskan kestabilan kewangan perbankan Islam. Oleh itu, berdasarkan isu di atas, kajian ini akan menganalisis bagaimana pengurusan perbankan Islam di Malaysia membuat penentuan tingkat pembiayaan dengan mengambil kira perubahan yang berlaku dari segi struktur dalaman bank, perubahan dasar kewangan dan juga persekitaran ekonomi. Ini kerana perbankan Islam adalah sama seperti sistem perbankan konvensional dalam melaksanakan fungsi perantara; perubahan yang berlaku dalam ketiga-tiga faktor ini akan mempengaruhi keputusan yang dibuat oleh pengurusan bank untuk menawarkan pembiayaan. Keunikan kajian ini berbanding kajian lalu ialah dari segi penggunaan sampel bank yang melibatkan 17 bank Islam sepenuhnya (full-fledged) untuk tempoh 16 tahun, iaitu dari 1994 hingga 2010. Selain itu, kajian ini meneliti secara serentak perubahan yang berlaku dalam struktur dalaman bank, perubahan dasar kewangan dan persekitaran ekonomi terhadap kelakuan perbankan Islam dalam menawarkan pembiayaan selain mengadaptasi kaedah penganggaran GMM yang mengambil kira faktor pembiayaan yang lepas sebagai penentu kelakuan pembiayaan perbankan Islam Malaysia. Kajian ini dimulakan dengan meninjau beberapa kajian lalu, spesifikasi model dan data, diikuti oleh keputusan empirik dan diakhiri dengan penutup.

KAJIAN LEPAS

Dalam bahagian ini, penulis membincangkan beberapa kajian lepas yang menyentuh secara langsung dan tidak langsung kelakuan pinjaman/pembiayaan bank yang berkait dengan spesifikasi bank, persekitaran ekonomi

JADUAL 1. Pembiayaan Menurut Jenis/Sektor

Jenis Pembiayaan	2006	2007	2008	2009	2010
	RM Juta				
Overdraif	2731.0	3,278.0	3,740.1	4,203.5	4,446.7
Sewa beli (<i>hire purchase</i>)	26567.7	29,208.8	33,570.7	39,164.1	44,959.0
Jumlah yang mana: Kereta penumpang	23127.2	25,422.9	29,154.8	36,498.9	41,569.3
Pajakan (<i>leasing</i>)	376.5	505.2	331.1	760.4	875.4
Pembiayaan secara blok	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Pembiayaan penyambungan	369.2	465.9	384.4	413.5	397.6
Pembiayaan bersindiket	1199.1	772.2	521.8	2,504.4	2,061.1
Pemfaktoran	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Pembiayaan peribadi	4526.4	6,001.0	8,484.0	11,727.3	15,540.2
Pembiayaan perumahan	16403.0	17,036.6	18,940.8	22,728.3	29,792.6
Lain-lain	14027.9	17,764.8	23,882.5	34,453.2	43,181.6
yang tempoh matangnya	1255.6	2,096.6	4,289.4	4,183.1	3,878.4
Sehingga satu tahun	53460.3	60,720.5	75,642.8	104,596.9	127,185.1
Melebihi satu tahun					
Bil pembiayaan	9164.2	10,291.8	10,070.0	8,056.9	7,881.8
Resit amanah	512.4	571.3	728.2	652.8	664.3
Kredit pusingan	2117.3	2,079.6	3,058.5	5,268.8	6,230.4
Pembiayaan dalam mata wang asing	327.4	841.6	2,628.2	3,132.9	3,956.9
Lain-lain	1004.6	1,050.8	1,381.6	1,907.6	2,425.0
Jumlah	80460.5	89,867.6	107,721.8	134,973.5	162,412.6

Sumber: Diubah suai daripada Bank Negara Malaysia (BNM)

dan juga pasaran. Tinjauan yang dibuat meliputi peringkat tempatan dan juga antarabangsa. Antaranya ialah kajian yang dilakukan Hassan (1993) yang mengkaji aktiviti jualan pinjaman bank komersial Amerika Syarikat dari segi keterdedahan risiko di pasaran modal. Bagi mencapai objektif yang ditetapkan, enam pembolehubah spesifikasi bank diambil kira, iaitu pembolehubah kredit, kadar faedah dan juga pembolehubah perniagaan. Berdasarkan lima pengukuran risiko pasaran yang dibuat, kajian ini mendapati spesifikasi dan pengembangan pinjaman berkait secara positif dengan semua bentuk risiko pasaran.

Hatakeda (2000) mengkaji kelakuan pinjaman bank Jepun di bawah kekangan kecairan dari tahun 1975 hingga 1995. Pengkaji menggunakan kaedah penganggaran kaedah kuasa dua terkecil (OLS) terhadap data bank sampel di samping beberapa kaedah lain seperti ujian *Augmented Dickey Fuller (ADF) unit roots* dan hubungan kointegrasi di antara pembolehubah. Kajian ini berjaya menemui bukti empirik kewujudan rejim ketiga yang bank sampel memberikan pinjaman di bawah kekangan kecairan. Melalui rejim ini, kedua-dua indeks harga tanah dan modal bank mempunyai kesan positif dan besar terhadap pinjaman bank. Sebaliknya, kadar panggilan dan aktiviti ekonomi (KDNK benar) mempunyai kesan negatif. Selain itu, kajian ini mengenal pasti bagaimana liberalisasi dan regulasi modal bank turut mempengaruhi kelakuan pinjaman bank.

Cebenoyan dan Strahan (2004) mengkaji bagaimana cara bank komersial domestik Amerika Syarikat menguruskan keterdedahan risiko kredit melalui jualan pinjaman memengaruhi struktur modal bank, pinjaman, keuntungan dan juga risiko dari tahun 1987 hingga 1994. Kajian ini mengguna pakai kaedah penganggaran siri keratan rentas bagi mengukur penggunaan pasaran jualan pinjaman oleh bank bagi tujuan pengurusan risiko. Kajian mendapati bank sampel menyeimbangkan pendedahan portfolio pinjaman melalui jual beli pinjaman, iaitu bank menjadikan pasaran jualan pinjaman sebagai platform pengurusan risiko, dan bukan untuk mengubah pegangan pinjaman bagi mempunyai modal yang lebih rendah berbanding bank lain. Mereka turut menghasilkan lebih banyak pinjaman berisiko (pinjaman perniagaan) sebagai peratus jumlah aset berbanding bank lain. Kajian turut mendapati bank sampel mempunyai risiko yang rendah dan keuntungan yang tinggi berbanding bank lain. Kajian ini menyimpulkan bahawa amalan pengurusan risiko yang canggih dalam urusan perbankan akan meningkatkan ketersediaan kredit bank tetapi tidak mengurangkan sepenuhnya risiko bank. Kajian ini juga mendapati semua pembolehubah spesifikasi bank berkait secara bererti dengan risiko. Pembolehubah modal dan kecairan berkait secara negatif dengan risiko, manakala pembolehubah kredit berkait secara positif dengan risiko.

Atunbas et al. (2007) mengkaji kesan peningkatan drastik aktiviti penssekuritan ke atas penawaran kredit bank di Eropah. Dalam hal ini penssekuritan didapati mengubah suai fungsi pasaran kredit dengan mengurangkan peranan penting kecairan yang dimainkan oleh perantara kewangan.

Selain itu, perubahan peranan bank daripada fungsi asal telah mengubah kemampuan bank untuk menawarkan kredit dan kecekapan saluran pinjaman bank bagi dasar kewangan. Kajian ini mendapati penggunaan penssekuritan melindungi tawaran pinjaman bank daripada kesan dasar kewangan. Selain itu, aktiviti penssekuritan bank juga mengukuhkan kapasiti bank untuk menawarkan pinjaman baharu, tetapi keupayaan ini bergantung pada keadaan kitar perniagaan dan kedudukan risiko.

Zakaria dan Ismail (2008) mengkaji kesan penglibatan perbankan Islam di Malaysia dalam aktiviti penssekuritan terhadap penawaran pinjaman/pembiayaan serta tahap toleransi risiko. Dari segi teori, aktiviti penssekuritan akan mengurangkan darjah pengelakan risiko bank. Justeru, bank terdorong untuk meningkatkan peratus aset dengan memberi tumpuan kepada aktiviti berisiko melalui pemberian pinjaman kepada sektor ekonomi. Kajian ini merujuk kepada bank komersial Islam di Malaysia untuk tahun 1994-2004 dengan menggunakan analisis data panel. Dapatan kajian menunjukkan bahawa aktiviti penssekuritan mengurangkan dengan ketara pertumbuhan pembiayaan. Ini menunjukkan bahawa penssekuritan adalah pengganti bagi pembiayaan perbankan Islam Malaysia. Selain itu, kajian ini menyokong hipotesis bahaya moral, iaitu bank yang terlibat aktif dalam penssekuritan akan mengurangkan pembiayaan yang paling kurang risiko, diikuti oleh pembiayaan yang lebih berisiko.

Atunbas et al. (2007) membuat kajian empirik berhubung saluran pinjaman bank menurut perspektif masyarakat Eropah dengan memberikan penekanan terhadap peranan inovasi kewangan. Kajian ini mengguna pakai model dinamik data panel dengan merujuk data sukuan dari tahun 1999 hingga suku keempat tahun 2008 bagi 643 bank di seluruh Eropah (negara tersebut ialah Belgium, Denmark, Jerman, Greece, Finland, Perancis, Ireland, Itali, Luxembourg, Netherlands, Portugal, Spain, Sweden, England dan Amerika Syarikat). Kajian ini mendapati bahawa wujud hubungan signifikan di antara kadar faedah rendah dengan pengambilan risiko oleh bank, dengan tindakan yang diambil oleh bank mempengaruhi risiko bank. Kajian juga mendapati bahawa dasar kewangan tidak neutral sepenuhnya terhadap kestabilan dasar kewangan. Selain itu, terdapat perbezaan saluran pinjaman bank, khususnya yang merujuk kepada saiz dan tindak balas kredit terhadap kejutan KDNK. Modal bank pula didapati tidak terlibat dalam kejutan transmisi.

Abdul Rahman (2009) mengkaji hubungan antara struktur pinjaman dengan pendedahan risiko pasaran bank di Malaysia dengan mengadaptasi anggaran data panel tidak berimbang untuk sebelas bank dari tahun 1994-2006. Dalam kajian ini pengaruh struktur pinjaman dianalisis dengan menggunakan empat ukuran utama, iaitu pinjaman hartanah, indeks pengkhususan, kestabilan pinjaman jangka pendek dan kestabilan pinjaman jangka panjang. Kesimpulannya, kajian mendapati struktur pinjaman untuk sesuatu tahap mempengaruhi pendedahan risiko pasaran kepada beberapa tahap. Pada masa sama, syarikat pegangan bank yang tersenarai menunjukkan tingkat risiko pasaran

yang tinggi sepanjang dan selepas krisis kewangan Asia pada 1997. Selain itu, bank dan pelabur perlu mengambil kira kesan struktur pinjaman tambahan terhadap kesan perluasan pinjaman dan kecekapan pengurusan apabila menentukan pendedahan risiko bank.

Matousek dan Sarantis (2009) melakukan penyelidikan empirik berhubung saluran pinjaman bank bagi transmisi kewangan di lapan negara CEE (Central and Eastern Europe), iaitu Republik Czech, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Republik Slovakia dan Slovenia, yang bergabung dengan Kesatuan Eropah. Dalam kajian ini, pengkaji menguji sama ada perubahan dasar kewangan mempunyai kesan ke atas pinjaman bank yang berbeza dari segi saiz, kekuatan modal, kecairan dan struktur pemilikan. Bagi mencapai objektif kajian, pengkaji menggunakan kaedah anggaran panel dinamik ke atas sejumlah besar data panel bank untuk tempoh 1994-2003. Kajian ini mendapati bahawa saiz bank dan kecairan memainkan peranan paling signifikan dalam membezakan tindak balas perbankan terhadap perubahan dasar kewangan. Kajian ini turut meninjau kesan makroekonomi melalui saluran pinjaman bank dan menemui bukti yang menghubungkan pemberian pinjaman secara agregat untuk kegiatan ekonomi di negara CEE.

Abdul Kader (2009) mengkaji impak perubahan kadar faedah ke atas permintaan terhadap pembiayaan Islam dalam sistem dwiperbankan di Malaysia. Abdul Kader melakukan analisis dengan menggunakan kaedah ekonometrik siri masa *Unit Root Test*, kointegrasi, autoregresif vektor (*VAR*), ujian penyebab Granger dan *Impulse Response Function (IRF)* ke atas data bulanan yang disediakan oleh Bank Negara Malaysia (BNM) dari 1999 hingga 2007. Beberapa pembolehubah digunakan, iaitu jumlah pembiayaan hartanah kediaman bank konvensional, jumlah pembiayaan hartanah bank Islam dan kadar pinjaman asas (base lending rate, BLR). Kesimpulannya, kajian ini mendapati bahawa sebarang peningkatan dalam kadar pinjaman asas (BLR) akan mendorong pengguna mendapatkan pembiayaan daripada bank Islam dan sebaliknya.

Buigut (2010) menilai kepentingan saluran pinjaman bank dalam transmisi dasar kewangan di Kenya. Teori pinjaman menyatakan bahawa pengetatan kewangan mempengaruhi permintaan agregat dengan mengalihkan keluk penawaran pinjaman ke kiri. Walau bagaimanapun pengurangan ini mungkin disebabkan oleh tekanan permintaan terhadap pinjaman melalui saluran kadar faedah konvensional. Bagi menjelaskan kekaburan ini, pengkaji menguji saluran pinjaman dengan menggunakan model pembedahan ralat vektor (*VECM*) bagi mengenal pasti peralihan keluk permintaan dan penawaran dalam pasaran pinjaman bank. Melalui kaedah ini, pengenalpastian masalah sedia ada berdasarkan data agregat dikemukakan dengan jelas. Kaedah *impulse responses* juga digunakan untuk menganalisis kesan kejutan dasar kewangan terhadap kuantiti pinjaman, harga pinjaman dan output benar. Kajian mendapati bahawa bank di Kenya perlu menguasai semua saluran pinjaman yang ada.

Kassim dan Abd. Majid (2010) mengkaji kesan kejutan kewangan yang berlaku, iaitu krisis kewangan Asia pada 1997 dan krisis kewangan dunia pada 2007, ke atas perbankan Islam dan juga perbankan konvensional. Mereka juga menguji kesahihan keyataan yang mengatakan bahawa perbankan Islam lebih berdaya tahan terhadap kejutan kewangan berbanding perbankan konvensional. Kajian ini menggunakan kaedah *impulse response functions (IRF)* dan kaedah autoregresi vektor (*VAR*) bagi menganalisis data bank dan makroekonomi Malaysia yang dibahagikan kepada tiga tempoh, iaitu 1997 hingga 1999 (krisis kewangan Asia), 1999 hingga 2007 (tempoh kestabilan) dan 2007 hingga 2009 (krisis kewangan dunia). Beberapa pembolehubah spesifikasi bank diambil kira, iaitu pinjaman konvensional, pembiayaan Islam, deposit konvensional dan deposit Islam ditinjau bagi menguji respons setiap pembolehubah berikutan kesan perubahan yang berlaku dalam pembolehubah makroekonomi seperti kadar dasar semalaman (*OPR*), indeks industri pengeluaran, inflasi dan kadar pertukaran asing. Kajian mendapati bahawa kedua-dua sistem perbankan terjejas disebabkan kejutan kewangan yang berlaku.

Olivero et al. (2010) mengkaji bagaimana persaingan di antara bank mempengaruhi transmisi dasar kewangan melalui saluran pinjaman bank komersial di sepuluh negara Asia dan sepuluh negara Amerika Latin. Kajian ini menggunakan prosedur *two-step estimation* data panel dari tahun 1996 hingga 2006. Dalam peringkat pertama anggaran, kajian mengukur tahap persaingan bank dengan menerapkan metodologi yang pernah diguna pakai oleh pengkaji terdahulu. Langkah seterusnya ialah menganggarkan persamaan pertumbuhan pinjaman yang pembolehubah bebas turut merangkumi pembolehubah persaingan bank. Keputusan anggaran memberikan bukti konsisten bahawa peningkatan persaingan dalam sektor perbankan akan melemahkan polisi transmisi dasar kewangan melalui saluran pinjaman bank. Ini berlaku terutamanya bagi bank di negara Amerika Latin dan bank kecil yang mempunyai tahap kecairan dan modal yang rendah.

Berdasarkan tinjauan kajian di atas, pengkaji mendapati bahawa kajian khusus berkaitan pelaksanaan pembiayaan institusi perbankan masih didominasi oleh kajian yang melibatkan perbankan konvensional, dan dalam konteks perbankan Islam kajian berkaitan isu ini masih belum dilakukan secara komprehensif. Kajian sedia ada tentang pembiayaan perbankan Islam, seperti yang dilakukan oleh Abdul Kader (2009), Kassim dan Abd. Majid (2010) dan Abdul Rahman (2009), hanya meninjau daripada perspektif yang berbeza dan meninggalkan jurang literatur yang masih boleh diisi oleh pengkaji.

SPESIFIKASI MODEL DAN DATA

Spesifikasi model pembiayaan dalam bahagian ini mengadaptasi pendekatan yang pernah dilakukan oleh pengkaji terdahulu seperti Hassan (1993), Hatakeda (2000), Cebenoyan dan Strahan (2004), Kassim dan Abd. Majid (2010), dan Matousek dan Sarantis (2009) yang

menggunakan data tahunan bank bagi meneliti tindak balas institusi bank dalam menawarkan pinjaman/pembiayaan. Berdasarkan penilaian, kajian ini mencadangkan spesifikasi model berikut sebagai asas bagi meneliti kelakuan bank Islam dalam menawarkan pembiayaan:

$$\begin{aligned} Financing_{it} = & \beta_1 + \beta_2 financing_{it-1} + \beta_3 profit_{it} \\ & + \beta_4 risk_{it} + \beta_5 capital_{it} + \beta_6 size_{it} + \beta_7 \Delta M3_t \\ & + \beta_8 iibr_t + \beta_9 mgs_t + \beta_{10} \Delta gdp_t + \beta_{11} cpi_t \\ & + \beta_{11} econfree_t + \varepsilon_{it} \end{aligned}$$

$$i = 1, 2, \dots, N \text{ (bilangan bank)}$$

$$t = 1, 2, \dots, T \text{ (tempoh)} \quad (10)$$

Pembolehubah	Takrif
$financing_{it-1}$	Jumlah pembiayaan
$profit_{it}$	Pendapatan bersih per purata jumlah aset mewakili keuntungan bank yang diwakili
$risk_{it}$	Nisbah aset berwajaran risiko (RWA) per jumlah aset mewakili risiko bank
$capital_{it}$	Jumlah modal (Tier I+Tier II)
$size_{it}$	Jumlah aset mewakili saiz bank
$\Delta M3_t$	Bekalan wang tahunan
$iibr_t$	Kadar antara bank secara Islam
mgs_{it}	Sekuriti kerajaan Malaysia
Δgdp_t	Keluaran dalam negara kasar (KDNDK)
cpi_t	Kadar inflasi
$econfree_t$	Indeks kebebasan ekonomi
μ_{it}	Ralat rawak

Kajian ini mendefinisikan $financing_{it}$ sebagai tingkat pembiayaan yang ditawarkan oleh bank Islam dalam setiap subsektor ekonomi bagi setiap tahun dari tahun 1994-2010. Oleh sebab pembolehubah lat $financing_{it-1}$ dijadikan pembolehubah bebas dalam kajian ini, maka spesifikasi model yang dibentuk di atas menjadi tidak konsisten.

Oleh itu, pengkaji mengguna kaedah anggaran GMM yang lebih efektif dan konsisten seperti yang dicadangkan oleh Arellano dan Bond (1991).

KEPUTUSAN EMPIRIK

ANALISIS DESKRIPTIF

Analisis deskriptif bertujuan meneliti ciri statistik data setiap pembolehubah yang digunakan dalam model kajian yang dibentuk. Antara ciri statistik dalam menentukan kelakuan statistik pembolehubah ialah min, median, sisihan piawai (standard deviation), kepencongan (skewness), kurtosis dan nilai Jaque-Bera. Min merujuk kepada nilai purata setiap pembolehubah bagi seluruh sampel kajian, manakala sisihan piawai menunjukkan variasi (serakan) data daripada nilai min.

Merujuk kepada Jadual 2, pembolehubah $capital_{it}$, mempunyai nilai min terbesar manakala $profit_{it}$ mempunyai nilai min terkecil dan paling kurang terserak dari segi taburan data. Ringkasan statistik juga menunjukkan bahawa seluruh data spesifikasi sampel perbankan Islam pencong ke kiri, kecuali $capital_{it}$ yang pencong ke kanan. Nilai kurtosis menunjukkan nilai melebihi nilai taburan normal dengan taburan data berbentuk leptokurtik, iaitu $capital_{it}$ mencatatkan kurtosis tertinggi (76069.9800) manakala $risk_{it}$ mencatatkan nilai terendah dan menghampiri nilai taburan normal (2.3744).

Bagi pembolehubah dasar kewangan Malaysia, taburan serakan data menunjukkan nilai purata $\Delta M3_t$ adalah paling tinggi pada 13.1333, manakala mgs_{it} pula menunjukkan nilai purata terendah pada 3.7845. Taburan data bagi $interbankrate_{it}$ dan mgs_{it} pencong ke kanan manakala data bagi mgs_{it} pencong ke kiri dengan nilai -0.2040. Seterusnya nilai kurtosis bagi $\Delta M3_t$, $iibr_t$ dan mgs_t kesemuanya menghampiri nilai taburan normal yang masing-masing adalah 2.2620, 2.9798 dan 2.4339.

Bagi pembolehubah kitar ekonomi pula, data $econfree_t$, menunjukkan taburan serakan data tertinggi,

JADUAL 2. Statistik Deskriptif Pembolehubah

Pembolehubah	Min	Sisihan piawai	Kepencongan	Kurtosis	Jarque-Bera
$financing_{it-1}$	13.5035	2.9507	-1.9735	8.8011	377.4452*
$profit_{it}$	0.0166	0.0136	-0.1227	11.3970	511.6355*
$risk_{it}$	0.4636	0.2323	-0.1069	2.3744	3.3331
$capital_{it}$	41.5099	364.8374	9.8176	101.2124	76069.9800*
$size_{it}$	14.5401	2.1181	-0.3741	4.5875	24.7698*
$\Delta M3_t$	13.1333	0.4106	-0.2040	2.2620	8.0588*
$iibr_t$	4.0617	1.9166	1.1957	2.9798	64.8143
mgs_t	3.7845	1.5326	0.9809	2.4339	47.2523*
Δgdp_t	12.8396	0.4010	0.1436	1.9537	13.3413*
cpi_t	2.7077	1.3733	0.4847	2.4176	14.4924*
$econfree_t$	64.6000	3.6385	0.4004	2.0562	17.3642*

iaitu 64.6000 dengan sisihan piawai 3.6385. Sebaliknya, data bagi pembolehubah $inflation_{it}$ menunjukkan taburan data terendah, iaitu 64.600 dengan sisihan piawai 3.6385. Seterusnya taburan data bagi Δgdp_t , cpi_t , dan $econfree_t$ menunjukkan data adalah pencong ke kanan. Nilai kurtosis bagi data Δgdp_t adalah kurang daripada nilai taburan normal, iaitu 1.9537, manakala data bagi cpi_t dan $econfree_t$ menghampiri nilai taburan normal dengan masing-masing adalah 2.4176 dan 2.0562.

Seterusnya ujian Jarque-Bera dilakukan bagi menguji sama ada taburan data yang digunakan adalah normal. Keputusan menunjukkan semua data bagi pembolehubah yang digunakan adalah signifikan pada aras keertian 0.05 peratus kecuali data bagi pembolehubah $iibr_t$. Keputusan ini menunjukkan bahawa hampir semua data yang digunakan dalam kajian ini tidak mempunyai taburan normal.

RINGKASAN KORELASI MATRIKS

Jadual 3 menunjukkan keputusan korelasi matriks antara pembolehubah bersandar ($financing$) dan pembolehubah bebas yang lain. Korelasi matriks di atas menunjukkan pembolehubah yang mewakili spesifikasi sampel bank Islam, iaitu $profit_{it}$, $capital_{it}$, dan $size_{it}$ berkait secara songsang dengan tingkat pembiayaan perbankan Islam, manakala $risk_{it}$ berkait secara positif. Bagi hubungan antara pembolehubah dasar kewangan dengan tingkat pembiayaan perbankan Islam, pembolehubah $iibr_t$ dan mgs_t berkait secara songsang; sebaliknya pembolehubah $\Delta M3_t$ berkait secara positif. Pembolehubah kitar ekonomi, iaitu $inflation_{it}$ dan $econfree_{it}$, mempunyai korelasi negatif dengan pembolehubah bersandar $financing$, manakala Δgdp_t berkait secara positif dengan nilai korelasi 0.5481.

HASIL ANGGARAN MODEL

Jadual 4 menunjukkan keputusan anggaran model dinamik tingkat pembiayaan perbankan Islam. Ia menunjukkan bahawa kelakuan pembiayaan perbankan Islam dalam

kajian ini ditentukan oleh tiga faktor utama, iaitu spesifikasi perbankan Islam, perubahan dasar kewangan dan persekitaran ekonomi Malaysia.

Merujuk kepada faktor spesifikasi perbankan Islam, keputusan anggaran di atas menunjukkan bahawa pembolehubah lat pembiayaan ($financing_{it-1}$) meningkatkan secara bererti tingkat pembiayaan semasa perbankan Islam dan keputusan ini mengesahkan spesifikasi dinamik pada aras lima peratus. Tingkat pembiayaan masa lalu yang tinggi ini dipengaruhi oleh “dasar beri pembiayaan” berhemah yang diguna pakai oleh perbankan Islam, yang seterusnya membawa kepada rekod prestasi pembayaran balik yang cemerlang oleh pelanggan. Selain itu, aliran pembiayaan perbankan Islam masa lalu banyak diperuntukkan dalam sektor produktif yang berupaya menjana pulangan tinggi kepada institusi dan ini seterusnya menggalakkan bank Islam menawarkan lebih banyak pembiayaan untuk tahun seterusnya.

Seterusnya keputusan menunjukkan bahawa peningkatan satu peratus tingkat risiko meningkatkan tingkat pembiayaan bank Islam sebanyak 2.2700 peratus. Ini menunjukkan bahawa bank Islam menukar portfolio pembiayaannya dengan bergerak ke arah portfolio pembiayaan yang lebih berisiko tinggi sebagai tindak balas terhadap hakisan keuntungan daripada pembiayaan berisiko rendah. Pada umumnya bank Islam terlibat dalam pelbagai bentuk pembiayaan seperti hartanah, pembiayaan pengguna, pembiayaan komersial, industri dan sebagainya, yang kesemuanya melibatkan pelbagai profil dan tahap risiko, khususnya risiko kredit di samping risiko unik lain. Selain itu, kesan keterlibatan aktif mereka dalam aktiviti penselidikan juga mendorong bank untuk menumpukan asetnya terhadap pembiayaan berisiko atas faktor potensi pulangan yang tinggi (Zakaria & Ismail 2008).

Dari segi struktur modal pula, kajian mendapati bahawa peningkatan satu peratus dalam struktur modal bank Islam akan menghadkan keupayaan bank Islam untuk menawarkan pembiayaan sebanyak -0.0020

JADUAL 3. Analisis Korelasi Matriks Pembolehubah

	fin_{it-1}	$profit_{it}$	$risk_{it}$	$capital_{it}$	Δgdp_t	$\Delta M3_t$	$iibr_t$	cpi_t	mgs_{it}	$size_{it}$	$econfree_{it}$
$financing_{it-1}$	1.0000										
$profit_{it}$	-0.1869	1.0000									
$risk_{it}$	0.4898	-0.0440	1.0000								
$capital_{it}$	-0.5432	0.2131	-0.2320	1.0000							
Δgdp_t	0.5481	-0.1016	0.1406	-0.1168	1.0000						
$\Delta M3_t$	0.5399	-0.1032	0.1414	-0.1070	0.9950	1.0000					
$iibr_t$	-0.4071	0.1679	0.0957	0.1016	-0.5302	-0.5427	1.0000				
cpi_t	-0.0920	0.0200	0.0912	0.0896	0.0474	0.0010	0.5557	1.0000			
mgs_t	-0.4197	0.1655	0.0658	0.1062	-0.5536	-0.5719	0.9905	0.5689	1.0000		
$size_{it}$	0.8859	-0.1468	0.2070	-0.2399	0.6500	0.6429	-0.4935	-0.0921	-0.5058	1.0000	
$econfree_t$	-0.1750	0.1896	0.1372	0.1344	-0.1535	-0.1670	0.7518	0.5499	0.7410	-0.1953	1.0000

Nota: *Signifikan pada 5%

**Signifikan pada 1%

*Signifikan pada 10%

JADUAL 4. Keputusan Anggaran Model

Spesifikasi	Parameter anggaran	
	<i>GMM-Difference</i>	<i>GMM-System</i>
$financing_{it-1}$	0.0871* (2.4755)	0.1046* (2.2779)
$profit_{it}$	-1.1897 (-0.4768)	1.2797 (0.3381)
$risk_{it}$	3.0248* (11.6600)	2.2700* (2.9838)
$capital_{it}$	-0.0019* (-15.9870)	-0.0020* (-15.6427)
$size_{it}$	0.7042* (8.6663)	0.7783* (8.8067)
$\Delta M3_t$	1.0876 (0.7368)	0.4277 (0.7483)
$iibr_t$	-0.5965* (-4.4083)	-0.3869* (-2.6096)
mgs_t	0.6559* (3.3014)	0.4755* (2.3540)
Δgdp_t	-0.5927 (-0.4413)	-0.0037 (-0.0061)
cpi_t	-0.0065 (-0.2271)	-0.0229 (-1.0957)
$econfree_t$	0.0070 (0.3458)	0.0085 (1.0097)
Sargan Test	126.3045*	3.7883*
AR(1)	-0.42	-0.11
AR(2)	-0.89	-0.77

Nota:

*Signifikan pada 5% **Signifikan pada 1% *Signifikan pada 10%

() nilai t

Ujian Sargan merujuk kepada terlebih pengesanan batasan.

peratus. Keputusan ini menunjukkan bahawa bank Islam mengurangkan pembiayaan dan meningkatkan peruntukan untuk pembinaan modal dan dapatan ini selaras dengan kajian yang pernah dilakukan oleh Honda (2004) yang mengaitkan kawalan modal bank (bank capital regulations), sama ada mengikat atau tidak memberi, akibat daripada kelakuan bank dalam menawarkan pembiayaan. Peraturan bagi bank yang mempunyai lebih modal tetapi terikat dengan peraturan yang ditetapkan sesekali tidak akan meningkatkan tawaran pembiayaan, malah menghadkan ke atas faktor setiap pembiayaan yang ditawarkan yang menyebabkan peningkatan dalam nisbah aset wajaran risiko.

Hasil kajian juga menunjukkan $size_{it}$ berkait secara positif dengan $financing$ dengan nilai 0.7783 peratus. Ini menunjukkan faktor saiz adalah penentu utama sama ada sesebuah bank akan menambah pembiayaan atau sebaliknya. Penemuan ini selaras dengan penemuan Matousek dan Sarantis (2009) yang mendapati bahawa saiz bank memainkan peranan paling penting dalam membezakan reaksi bank terhadap perubahan dasar

keuangan. Olivero et al. (2010) pula mendapati bank kecil dengan tahap kecairan dan permodalan yang rendah mempunyai keupayaan terhad dalam menawarkan pembiayaan/pinjaman.

Bagi pembolehubah dasar kewangan, hanya dua pembolehubah, iaitu $iibr_t$ dan mgs_t , menunjukkan kepentingan dalam tingkat pembiayaan bank Islam. Walau bagaimanapun terdapat perbezaan tanda bagi kedua-dua pembolehubah dengan $iibr_t$ menunjukkan tanda negatif manakala pembolehubah mgs_t menunjukkan tanda positif. Hubungan negatif antara pembolehubah $iibr_t$ dengan $financing_{it}$ dalam kajian menunjukkan bahawa peningkatan satu peratus dalam aktiviti pasaran wang antara bank akan mendorong bank Islam untuk mengurangkan tingkat pembiayaan sebanyak -0.3869 peratus. Dapatan ini membuktikan bahawa aktiviti pelaburan antara bank Islam (Islamic interbank investment) mempunyai kesan penggantian yang cukup tinggi dengan tingkat pembiayaan selain kecenderungan mereka mengekalkan kecairan (Osman et al. 1992).

Pembolehubah mgs_t menunjukkan bahawa peningkatan satu peratus dalam pegangan sekuriti kerajaan adalah signifikan dalam meningkatkan tingkat pembiayaan bank Islam sebanyak 0.4755 peratus. Ini menunjukkan bahawa pengekal tahap pegangan sekuriti kerajaan yang tinggi oleh bank Islam, dan bank akan menjualnya apabila cukup tempoh matang untuk memperoleh pulangan berserta keuntungan tinggi. Pulangan ini kemudiannya akan disalurkan dalam pembentukan modal bank untuk disalurkan dalam bentuk pembiayaan (Aggarwal dan Jacques 1997). Seterusnya, pembolehubah pertumbuhan bekalan wang, iaitu $\Delta M3_t$, menunjukkan tanda positif terhadap tingkat pembiayaan. Keputusan ini selaras dengan teori dasar kewangan yang mengaitkan peningkatan pertumbuhan wang seiring dengan tingkat pembiayaan institusi bank yang sangat berkait rapat dengan dasar kewangan mengembang. Walaupun keputusan ini selaras dengan teori penawaran wang, namun kajian ini mendapati bahawa hubungan yang wujud adalah tidak signifikan.

Bagi pembolehubah kitar ekonomi, ketiga-tiga pembolehubah tidak menunjukkan kepentingan dalam tingkat pembiayaan bank Islam walaupun tanda yang diperoleh adalah selaras dengan teori dan kajian yang dilakukan sebelum ini. Misalnya, pembolehubah Δgdp_t dan cpi_t menunjukkan tanda negatif manakala pembolehubah $econfree_{it}$ menunjukkan tanda positif. Δgdp_t tidak signifikan dalam mempengaruhi keputusan pembiayaan yang dibuat oleh bank Islam, dan ini adalah selaras dengan dapatan kajian yang dilakukan Zakaria dan Ismail (2008). Mereka mendapati bank Islam lebih bergantung pada penunjuk kunci kira-kira sebagai isyarat keadaan ekonomi berbanding pengukuran umum prestasi ekonomi.

Sebaliknya peningkatan satu peratus dalam $econfree_{it}$ didapati meningkatkan pembiayaan oleh bank Islam sebanyak 0.0085 peratus. Keadaan ini berlaku apabila unit ekonomi, khususnya peniaga dan usahawan, mempunyai kebebasan dan keyakinan tinggi dalam menjalankan

perniagaan. Kebebasan yang dimaksudkan meliputi kebebasan menjalankan perniagaan, perdagangan, fiskal, pelaburan, kewangan, rasuah, buruh dan sebagainya. Tingkat kebebasan yang semakin tinggi akan menggalakkan unit ekonomi mendapatkan pembiayaan daripada bank Islam yang seterusnya akan menyumbang kepada keuntungan bank Islam (Sufian & Habibullah 2010). Sebaliknya, jumlah pembiayaan bermasalah akan meningkat di negara yang memiliki institusi kewangan yang lemah, persekitaran rasuah dan tahap demokrasi yang rendah (Boudriga et al. 2009). Walau bagaimanapun, dapatan ini tidak signifikan dalam mempengaruhi tingkat pembiayaan oleh bank Islam.

PENUTUP

Secara keseluruhannya, kajian ini telah mencapai objektif yang digariskan pada peringkat awal kajian, iaitu meninjau kesan perubahan yang berlaku dalam spesifikasi bank, perubahan dasar kewangan dan persekitaran ekonomi ke atas kelakuan bank Islam di Malaysia dalam menawarkan pembiayaan. Merujuk kepada keputusan yang diperolehi, terbukti bahawa setiap faktor di atas mempengaruhi bagaimana pihak pengurusan bank Islam menentukan volum pembiayaan yang sepatutnya dikeluarkan. Dari segi spesifikasi bank, kajian menunjukkan bahawa tingkat pembiayaan masa lalu, tingkat risiko, struktur modal dan saiz perbankan banyak mempengaruhi kelakuan pembiayaan bank Islam. Bagi pembolehubah dasar kewangan, mekanisme pelaburan dalam pasaran kewangan yang disediakan kerajaan ternyata mempunyai impak dalam menentukan kekuatan kredit bank Islam. Walau bagaimanapun faktor persekitaran ekonomi tidak banyak mempengaruhi corak dan kelakuan bank Islam di Malaysia dalam menawarkan pembiayaan dalam erti kata bank Islam dalam kajian ini lebih bergantung pada penunjuk kunci kira-kira sebagai isyarat keadaan ekonomi berbanding pengukuran umum prestasi ekonomi.

Oleh itu, berdasarkan penemuan di atas, ternyata bahawa walaupun tahap keyakinan orang ramai terhadap pembiayaan oleh bank Islam sentiasa tinggi dan sentiasa menunjukkan peningkatan dari setahun ke setahun, namun kekuatan penciptaan kredit yang dimiliki ini tidak bererti bank Islam boleh sewenang-wenangnya menjana sebarang jumlah pembiayaan yang dingini kecuali apabila terdapat permintaan yang bersesuaian bagi mengelakkan risiko ketakstabilan, khususnya risiko yang berkait dengan pembiayaan subprima. Justeru, kajian ini mengemukakan beberapa implikasi dasar yang dirasakan bersesuaian dengan kelakuan bank Islam dalam menawarkan pembiayaan:

1. Bank Islam harus meminimumkan pemberian pembiayaan tidak produktif dan mempunyai potensi masalah tinggi kepada pelanggan, khususnya pemberian pembiayaan spekulatif seperti pembelian saham, pengambilalihan korporat, perkahwinan, pengubahsuaian rumah dan sebagainya.

2. Seterusnya usaha kerajaan melalui pelaksanaan polisi fiskal dan kewangan perlu melihat dan mengambil kira ciri-ciri unik serta keupayaan bank Islam untuk menawarkan pembiayaan. Ini bagi mengelakkan daripada berlakunya kejutan kepada industri yang akhirnya akan menyebabkan bank Islam tidak mampu bertindak balas dengan baik. Kegagalan untuk memberikan respon yang baik akhirnya akan menjerumuskan bank Islam ke dalam kancah ketakstabilan dan seterusnya mendedahkan bank kepada pelbagai bentuk risiko, khususnya risiko berkaitan kredit.

Sebagai kesimpulan, kajian ini sebenarnya hanya menyediakan maklumat terhad berhubung kelakuan bank Islam dalam menawarkan pembiayaan, khususnya dari segi sampel, penggunaan metod dan pembolehubah yang diguna pakai dalam pembinaan model kajian. Bagi menjadikan kajian ini lebih signifikan pada masa hadapan pengkaji diharapkan dapat membuat perbandingan corak dan kelakuan pembiayaan bank Islam dengan sektor perbankan konvensional di samping turut mengambil kira faktor lain, khususnya faktor yang berkait perkembangan fiskal Malaysia.

RUJUKAN

- Abdul Kader, R. 2009. The impact of interest rate changes on Islamic Bank Financing. *International Journal of Business Research Papers*, 5(3): 189-201.
- Abdul Rahman, A. 2009. Lending Structure and Market Risk Exposures: The Malaysian Case. *Asian Academy of Management Journal*, 14(1): 1-20.
- Aggarwal, R. & K. Jacques. 1997. A Simultaneous Equations Estimation of the Impact of Prompt Corrective Action on Bank Capital and Risk. In *Financial Services at The Crossroads: Capital Regulation in The 21st Century*, Conference. 26-27 February 1998. Federal Reserve Bank of New York.
- Arellano, M. & Bond, S. 1991. Some tests of specification for panel data: Monte Carlo evidence and an application to employment equations. *Review of Economic Studies* 58: 277-297.
- Atunbas, Y., Gambacorta, L. & Marques-Ibanez, D. 2007. Securitisation and the bank lending channel. *Working Paper Series, No. 838*, Germany: European Central Bank.
- Atunbas, Y., Gambacorta, L. & Marques-Ibanez, D. 2009. Financial innovation, bank capital and the bank lending channel: A European empiricist's perspective. (Kertas kerja Seminar Monetary Policy Transmission Mechanism in the Euro area in its first 10 years. European Central Bank, Frankfurt, 28 September 2009).
- Bank Negara Malaysia (BNM), www.bnm.gov.my
- Boudriga, A., Taktak, B.N. & Jellouli, S. 2009. Banking supervision and nonperforming loans: A cross-country analysis. *Journal of Financial Economic Policy*, 1(4): 286-318.
- Buigut, S. 2010. Is There a Bank Lending Channel of Monetary Policy in Kenya? *International Research Journal of Finance and Economics* 45: 183-192.

- Cebenoyan, A.S. & Strahan, P.E. 2004. Risk management, capital structure and lending at banks. *Journal of Banking and Finance* 28: 19-43.
- Hassan, M.K. 1993. Capital market tests of risk exposure of loan sales activities of large US commercial banks. *Quarterly Journal of Business and Economic*. 32(1): 27-49.
- Hatakeda, T. 2000. Bank lending behaviour under a liquidity constraint. *Japan and the World Economy* 12: 127-141.
- Honda, Y. 2004 Bank Capital Regulations and the Transmission Mechanism, *Journal of Policy Modeling* 26. 675-688.
- Ismail, S. 2009. Pengurusan Bank Perdagangan di Malaysia. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kassim, S.H. & Abd. Majid, M.S. 2010. Impact of financial shocks on Islamic banks: Malaysian evidence during 1997 and 2007 financial crises. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management* 3 (4): 291-305.
- Mahmood, R. 1997. *Konsep Asas Perbankan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Matousek, R. & Sarantis, N. 2009. The bank lending channel and monetary transmission in Central and Eastern European countries. *Journal of Comparative Economics* 37: 321-334.
- Naser, K., Jamal, A. & Al-Khatib, K. 1999. Islamic Banking: A study of customer satisfaction and preferences in Jordan. *International Journal of Bank Marketing*. 17(3): 135-150.
- Olivero, M.P., Li, Y. & Jeon, B.N. 2010. Competition in banking and the lending channel: Evidence from bank-level data in Asia and Latin America. *Journal of Banking and Finance* 35: 560-571.
- Osman, Z., Ahmad, J. & Kechot, M.Z. 1992. *Ekonomi Kewangan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Podder, J. & Al Mamun, A. 2004. Loan loss provisioning system in Bangladesh banking: A critical analysis. *Managerial Auditing Journal* 19(6): 729-740.
- Takeo, H. 2006. Creditor Rights and credit Creation by Banks in Transition Economies, Working paper, *Graduate School of International Relations and Pacific Studies University of California*, San Diego, NBER, and TCER.
- Toutouchian, I. 2009. *Islamic Money & Banking: Integrating Money in Capital Theory*. Singapore: John Wiley & Sons (Asia) Pte. Ltd.
- Zakaria, R.H. & Ismail, A.G. 2008. Does Islamic banks' securitization involvement restrain their financing activity. *Humanomics* 24(2): 95-109.

Mohammad Taquiuddin Mohamad
 Joni Tamkin Borhan
 Ahmad Azam Sulaiman@Mohamad
 Akademi Pengajian Islam
 Universiti Malaya
 50603 Kuala Lumpur

*Corresponding author; email: ahmadazams@um.edu.my